

En man hade beviljats bistånd i form av en plats vid ett kommunalt korttidsboende. Fråga om kommunens skyldighet att underrätta de anhöriga om att mannen avlidit

I en anmälan, som inkom till JO den 3 juli 2003, framförde AA och BB klagomål mot Eskilstuna kommun. Klagomålen avsåg underlåtenhet att efterforska och underrätta anhöriga om ett inträffat dödsfall samt underlåtenhet att följa upp ett ärende rörande dödsboanmälan.

AA och BB anförde följande. I samband med begravningen av deras mor år 2003 informerades de om att deras far, CC, hade avlidit den 30 oktober 2001. Fadern avled på en av kommunens vårdavdelningar. Efter kontakter med Skatteverket framkom att det inte hade upprättats någon dödsboanmälan eller bouppteckning. I kommunens uppdrag till Fonus att anordna begravningen av fadern ingick att upprätta en dödsboanmälan. Det gjordes ingen uppföljning av ”beställningen” av dödsboanmälan. Efter flera kontakter gjorde vuxenförvaltningen den 27 juni 2003 en dödsboanmälan. Ingen kan svara på vart faderns bohag tog vägen.

När det gäller hur socialtjänsten i Eskilstuna kommun är organiserad inhämtades att det ålåg vuxennämnden att underrätta anhöriga om ett inträffat dödsfall och dåvarande socialnämnden att göra dödsboanmälan. Den 1 oktober 2003 sammanlades socialnämnden och arbetsmarknadsnämnden till arbetsmarknads- och integrationsnämnden. Den nya nämnden antog fr.o.m. den

1 januari 2004 namnet arbetsmarknads- och familjenämnden.

Inledningsvis inhämtades handlingar rörande CC för tiden september 2001 och framåt från vuxenförvaltningen, arbetsmarknadsförvaltningen och socialförvaltningen. Från vuxenförvaltningen begärdes särskilt journalanteckningarna från det särskilda boendet.

Därefter anmodades vuxennämnden och dåvarande socialnämnden att inkomma med utredning och yttrande över vad som hade anförts i anmälan till den del det föll under respektive nämnds ansvarsområde.

Vuxennämnden avgav som sitt svar ett av områdeschefen DD upprättat tjänsteyttrande. I yttrandet anfördes i huvudsak följande.

/---/

Vid genomgång av anmälan har vuxennämnden funnit att den del som avser skyldigheten att underrätta anhörig om dödsfall ligger inom vuxennämndens ansvar.

Vid den interna granskningen har vi gått igenom dokumentation i ärendet samt kontaktat berörda sjuksköterskor och biståndshandläggare. Då framkommer följande i vår handläggning av ärendet.

Rutiner för underrättelse om dödsfall finns. I dessa framgår dock inte vilka skyldigheter nämnden har att underrätta anhöriga om dödsfallet när en vårdtagare som i detta fall så uttryckligt sagt ifrån all kontakt med anhöriga. Rutinerna har därmed inte kunnat ge vägledning i detta ärende.

Enligt förvaltningens interna utredning har handläggare fått uppgift om att anhörig med samma efternamn som den avlidne finns. Denna uppgift har dock inte nått de som har till uppgift att underrätta anhöriga om dödsfall.

De som har till uppgift att underrätta anhöriga har inte heller funnit anledning att göra egna efterforskningar om anhöriga på grund av den avlidnes uttryckliga önskan om att inte ha någon kontakt med anhöriga.

I vår kommun hanteras dödsboanmälan av socialnämnden och med anledning av att patologen hörde av sig till Lotsen ca en månad efter dödsfallet kontaktades socialförvaltningen av vuxenförvaltningens biståndshandläggare för vidare handläggning av ärendet.

Bristerna i detta ärendes handläggning föranleder att vuxennämnden nu ser över gällande rutiner för underrättelse om dödsfall så att inga oklarheter om skyldigheter och ansvar råder i framtiden oavsett ärendets karaktär.

Den dåvarande arbetsmarknads- och integrationsnämnden avgav som remissvar en av enhetschefen EE utförd utredning. I utredningen anfördes i huvudsak följande.

Anmälan gäller anmälnas fars dödsfall, samt handläggning och omständigheterna kring dödsboanmälan och begravning. Fadern avled enligt uppgift från anmälnarna på kommunens vårdavdelning Lotsen 2001-10-30 och kroppen överfördes därifrån till bårhuset. Ansvaret för rutiner i samband med dödsfall vid Lotsen ansvarar vuxennämnden för varför detta inte kommenteras i detta yttrande.

Enligt den ansvarsfördelning mellan Eskilstuna kommuns nämnder som gällde vid tidpunkten för aktuell händelse ansvarade dåvarande socialnämnden bl.a. för dödsboförvaltning enligt 18 kap. 2 § ärvdabalken när det inte finns någon som tar hand om dödsboet och dödsboanmälan enligt 20 kap. 8 a § ärvdabalken. Kommunens ansvar enligt 5 kap. 2 § begravningslagen då den avlidne inte efterlämnar någon som ordnar med gravsättningen låg vid denna tidpunkt på dåvarande arbetsmarknadsnämnden.

Rutinerna för dödsboanmälan vid den aktuella tidpunkten var att det sköttes av respektive distrikt inom socialförvaltningen. Distriktet fick en anmälan antingen från anhöriga, från äldreomsorgsverksamheten, från hälso- och sjukvården eller annorledes. Efter detta beställdes själva arbetet med uppgiftsinhämtning m.m. av en av begravningsbyråerna på orten. Beställningen bevakades så att man hade koll på om en dödsboanmälan tog onormalt lång tid. När begravningsbyrån färdigställt uppgifterna fick distriktet tillbaka dödsboanmälan för undertecknande av behörig tjänsteman som sedan skickade dödsboanmälan till tingsrätten (numera skattemyndigheten).

I nu aktuellt ärende saknas dokumentation över hur och när dåvarande socialförvaltningen fick reda på att det fanns en avliden som det var aktuellt att göra en dödsboanmälan på. Däremot finns en kopia på rekvisition till Fonus

begravningsbyrå som undertecknades av utredaren 011219 på distrikt Nordost. Denna beställning förnekar Fonus att de har fått. Vid årsskiftet 2001/2002 övergick ansvaret för dödsboanmälan till dåvarande socialförvaltningens vuxenenhet. Det kan bero på denna organisatoriska förändring att någon uppföljning på att distrikt Nordost ej erhållit någon dödsboanmälan från Fonus ej gjorts. Utredaren blir 020103 uppringd av personal från Mälarsjukhuset som menar att den avlidne ej kunde ligga på bårhuset längre utan måste begravas. Utredaren tog kontakt med arbetsmarknadsförvaltningen som sedan beställde av Fonus att ombesörja en begravning, då ingen efterfrågade den avlidne.

När det gäller dödsboförvaltningen så fick bitr. enhetschef på socialförvaltningens vuxenenhet FF den 28 maj 2002 reda på att lägenheten där CC bott inte var uppsagd, samt att ingen varit där för att teckna boet och se till att det blev tomt.

Den 29 maj 2002 fick assistent GG uppdraget av FF att tillsammans med honom åka till adressen. Där gick man igenom tillhörigheter, packade lite saker i en kartong för att spara. Uppdrag gick till kooperativet Talko att packa den avlidnes tillhörigheter. Dessa magasineras några månader för att sedan forslas bort.

I maj eller i början av juni 2003 kom en son till den avlidne på besök till GG. Tre söner fanns i livet till den avlidne men hade inte fått reda på sin fars bortgång. Detta förmedlades dem när deras mor hade avlidit. Vid mötet med GG överlämnades en del av den avlidnes tillhörigheter som hade sparats i en kartong.

En dödsboanmälan är sedermera gjord först i juni 2003.

Det pågår en översyn av gällande rutiner beträffande kommunens ansvar i samband med dödsfall varvid bristerna i detta ärende kommer att beaktas.

AA och BB yttrade sig över remissvaren. Till yttrandet fogades registerutdrag m.m.

Vuxennämnden ingav som komplettering till sitt remissvar ”Riktlinjer för underrättelse om dödsfall” som hade fastställts den 22 januari 2004.

Kompletterande upplysningar inhämtades från HH, medicinskt ansvarig sjuksköterska i Eskilstuna kommun.

I ett beslut den 4 maj 2005 anförde *JO André* följande.

Den 1 januari 2002 trädde en ny socialtjänstlag (2001:453), SoL, i kraft. I förevarande ärende behandlas händelser och omständigheter som ägde rum under den tid socialtjänstlagen (1980:620) var gällande. Jag har emellertid valt att här hänvisa till den nya socialtjänstlagen, som – i de avseenden som nu behandlas – inte har inneburit någon ändring i sakligt hänseende.

Underrättelse till anhöriga

CC hade beviljats bistånd till ett boende på Lotsen, ett hem för korttidsboende, dit han överfördes från Mälarsjukhuset den 6 september 2001. Upplysningarna från HH ger vid handen att det är ett sådant boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket SoL (företvarande 20 § socialtjänstlagen [1980:620]). Varje kommun skall – enligt 18 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), HSL – erbjuda en god hälso- och sjukvård bl.a. åt dem som bor i en sådan boendeform.

I 1 § HSL stadgas följande.

Med hälso- och sjukvård avses i denna lag åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. Till hälso- och sjukvården hör även sjuktransporter samt att ta hand om avlidna.

Bestämmelsen i 1 § första stycket HSL om att omhändertagande av avlidna hör till hälso- och sjukvårdens ansvar tillkom genom en ändring av HSL som trädde i kraft den 1 juli 1992. I förarbetena (prop. 1991/92:152 s. 12) konstaterades att de åtgärder som skall vidtas i anslutning till en människas död är ett naturligt led i hälso- och sjukvårdsverksamheten och att omhändertagandet av de avlidna i praktiken regelmässigt utgör en integrerad del av den offentliga hälso- och sjukvården. Utvidgningen av hälso- och sjukvårdsbegreppet är generell och det görs således inte någon skillnad på om ett dödsfall sker på eller utanför en sjukvårdsinrättning.

Enligt 29 § första stycket HSL skall det inom hälso- och sjukvården finnas någon som svarar för verksamheten (verksamhetschef). Verksamhetschefen skall, enligt 2 § 1 förordningen (1996:933) om verksamhetschef inom hälso- och sjukvården, ansvara för att någon närstående omedelbart underrättas när en patient avlider.

CC avled på ett sådant kommunalt boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket SoL. Därigenom har ytterst verksamhetschefen för hälso- och sjukvården, för vilken vuxennämnden i sin tur svarar, varit ansvarig för att någon anhörig till CC underrättades om dödsfallet. Någon underrättelse kom inte att ske. Ett skäl därtill har uppgivits vara att CC hade förklarat att han motsatte sig kontakt med de anhöriga. Det är en önskan som personalen har haft att respektera. CC:s vilja i det hänseendet har emellertid inte inverkat på skyldigheten att underrätta de anhöriga om dödsfallet. Med hänsyn till att bristerna i ärendets handläggning har föranlett vuxennämnden att se över och ändra rutinerna för underrättelse om dödsfall nöjer jag mig den kritik som ligger i det anförda.

Dödsboförvaltning m.m.

I 18 kap. 2 § ärvdabalken (ÄB) regleras vården av den dödes egendom tills denna kommer under förvaltning av samtliga delägare såsom sägs i 1 § eller blir föremål för särskild förvaltning enligt 19 kap. ÄB. Stadgandet lyder som följer.

Till dess att egendomen har tagits om hand av samtliga dödsbodelägare eller av den som i annat fall har att förvalta boet, skall egendomen, om den ej står under vård av förmyndare, syssloman eller annan, vårdas av delägare som sammanbodde med den avlidna eller annars kan ta hand om egendomen. Den som har tagit hand om egendomen skall genast underrätta övriga delägare om dödsfallet och, om det behövs god man för någon delägare, göra anmälan hos överförmyndaren enligt 11 kap. föräldrabalken. Vad som har sagts om delägare gäller också efterlevande make som inte är delägare.

Finns det inte någon som sålunda tar hand om den dödes egendom, skall medlem av hushållet som den döde tillhörde, hyresvärd eller annan som är närmast till det ta hand om egendomen samt tillkalla delägare eller anmäla dödsfallet till socialnämnden. Då anmälan skett eller förhållandet på annat sätt blir känt, skall socialnämnden, om det behövs, göra vad som enligt första stycket åligger delägare. För kostnaderna med anledning av detta har kommunen rätt till ersättning av boet.

I 20 kap. 8 a § första och andra styckena ÄB stadgas följande.

Räcker den dödes tillgångar eller, när han efterlämnar make, tillgångarna jämte hans andel i makens giftorättsgods inte till annat än begravningskostnader och andra utgifter med anledning av dödsfallet och omfattar tillgångarna inte fast egendom eller tomträtt, behöver bouppteckning inte förrättas, om dödsboanmälan görs till Skatteverket av socialnämnden.

Dödsboanmälan skall vara skriftlig och innehålla den dödes fullständiga namn (— — —) samt intyg, utvisande att beträffande tillgångarna föreligger fall som avses i första stycket. I anmälan skall även dödsbodelägares namn och bostadsadresser anges, om uppgifterna kan inhämtas utan avsevärd tidsuträkt. Dödsboanmälan bör göras inom två månader efter dödsfallet. Den skall förvaras hos skattemyndigheten.

Det ankommer således i första hand på delägarna i dödsboet att ta hand om den avlidnes egendom och ombesörja bouppteckning. Undantag från skyldigheten att förrätta bouppteckning inträder om en dödsboanmälan sker. Nämndens ansvar för såväl boets förvaltning som upprättande och ingivande av dödsboanmälan aktualiseras således endast under vissa i ÄB närmare angivna förhållanden.

En följd av att CC:s anhöriga inte underrättades om dödsfallet genom vuxennämndens försorg blev att dödsbodelägarna inte kunde fullgöra sina uppgifter.

Enligt remissvaret ”saknas dokumentation över hur och när dåvarande socialförvaltningen fick reda på att det fanns en avliden som det var aktuellt att göra en dödsboanmälan på”. EE har den 19 december 2003 undertecknat en till Fonus gjord beställning av en dödsboanmälan. I remissvaret har inte närmare berörts anledningen till eller vilka överväganden som föregick beställningen. Mot bakgrund av att det primära ansvaret för dödsboförvaltningen åvilar dödsbodelägarna och att huvudregeln är att bouppteckning skall förrättas, borde det ha legat närmast till hands att kontakta de anhöriga och underrätta dem om förhållandena.

Det kan i sammanhanget finnas anledning att påpeka att det framstår som oklart vilken omfattning uppdraget till Fonus var avsett att ha, t.ex. om uppdraget avsåg endast inhämtande av registeruppgifter eller om det ingick att på annat sätt utreda om förutsättningarna för att göra en dödsboanmälan var uppfyllda. Oavsett hur det förhöll sig med uppdragets omfattning, har det under givna förhållanden ålegat nämnden att bevaka att uppdraget fullgjordes. Inte ens sedan nämnden i maj 2002 av hyresvärden fått vetskap om att CC:s lägenhet inte var uppsagd, följdes uppdraget till Fonus upp. Nämndens hantering i dessa avseenden är inte acceptabel. Den organisatoriska förändring som ägde rum kring årsskiftet 2001/2002 utgör inte någon godtagbar förklaring till de brister i handläggningen som har påvisats. Med hänsyn till den översyn som har skett av rutinerna beträffande ansvar i samband med dödsfall, avstår jag från vidare uttalanden.

Övrigt

Vad som i övrigt har anförts föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.